

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЛАПІНА ВІКТОРІЯ ОЛЕКСІЇВНА

УДК 81'243:378.147

**НАВЧАЛЬНИЙ ДІАЛОГ
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

13.00.09 – теорія навчання

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному вищому навчальному закладі «Криворізький національний університет» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор **Бакум Зінаїда Павлівна**, ДВНЗ «Криворізький національний університет», завідувач кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор **Малихін Олександр Володимирович**, Національний університет біоресурсів і природокористування України, завідувач кафедри романо-германських мов і перекладу;

кандидат педагогічних наук, доцент **Нищета Володимир Анатолійович**, Херсонський державний університет, докторант кафедри мовознавства.

Захист відбудеться «29» січня 2016 року о ... год. ... хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.133.05 в Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13/б).

Автореферат розіслано «...» грудня 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Дика

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Реалізація євроінтеграційного курсу України зумовлює інтенсивний розвиток міжнародних контактів, підтримання ділових відносин з іноземними партнерами, тому пріоритетними завданнями технічних вищих навчальних закладів є нарощування потужного освітнього потенціалу країни, формування в майбутніх інженерно-технічних працівників мовленнєвої компетентності, готовності їх до іншомовної комунікативної діяльності. На часі підготовка фахівця технічної галузі, здатного до активного використання іноземної мови як засобу комунікації.

Підвищення якості іншомовної підготовки студентів технічних вищих навчальних закладів позиціонується як безальтернативна передумова забезпечення конкурентоспроможності українських випускників на світовому ринку праці (Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») (1994), Закон України «Про вищу освіту» (2014), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2011), Національна рамка кваліфікацій (2011) тощо).

Аналіз спеціальної літератури із психології, дидактики, лінгвістики, психолінгвістики, лінгводидактики засвідчує, що проблему мовленнєвої компетентності студентів вищих навчальних закладів досліджували науковці в різних аспектах: розмежування категорій компетентностей та визначення їх змісту (З. Бакум, Н. Бібік, Н. Голуб, І. Зимня, М. Кабардов, О. Коваленко, С. Омельчук, М. Пентилюк, О. Савченко, Л. Сікорська, Т. Труханова, Д. Хаймс та ін.); мовленнєвий розвиток особистості (О. Божович, О. Горошкіна, Н. Дика, О. Караман, О. Копусь, С. Мартиненко, В. Нищета, І. Осадченко, К. Соботович, І. Черних та ін.); особливості процесу формування мовленнєвих умінь у системі навчання студентів філологічних і нефілологічних спеціальностей (І. Доброскок, І. Дроздова, О. Заболоцька, Т. Іванчикова, С. Караман, В. Лозова, О. Малихін, Ю. Пассов, О. Савченко, Р. Фатхуліна, І. Черезова та ін.).

Важливими для дослідження є також наукові студії з проблеми діалогізації навчання (С. Батракова, І. Доброскок, В. Кан-Калик, В. Лозова, О. Малихін, В. Нищета, В. Серіков, А. Тцуї, Х. Віддосон, Д. Хаймс та ін.), у яких відзначено, що тенденція розвитку активного навчання безпосередньо пов'язана з переходом до «суб'єкт-суб'єктної» парадигми освіти, у контексті якої навчальний процес розглядається як взаємодія багатьох суб'єктів через діалог.

Ретроспективний аналіз праць, присвячених дослідженню теоретичних засад реалізації навчального діалогу в освітній діяльності (Г. Балл, І. Доброскок, С. Курганов, М. Максимець, К. Роджерс, Г. Салащенко, О. Ткаченко, М. Фридман та ін.), доводить, що на сучасному етапі ідеї переведення навчального процесу на діалогічну основу підтримують науковці і викладачі, проте діалог у практиці вишів застосовується переважно у форматі «викладач-студент». Продуктивна діалогічна

взаємодія як по вертикалі («викладач – студент»), так і по горизонталі («студент – студент») повною мірою не здійснена. До того ж, справжня суб'єктність, ініціатива студента здебільшого декларується, ніж фактично реалізується, що унеможливорює належне розв'язання проблеми діалогізації навчання.

Незважаючи на різновекторність студіювання діалогічного навчання, спеціальні дослідження про вплив діалогу на розвиток мовленнєвої компетентності студентів технічного вишу під час вивчення іноземних мов відсутні. Відтак проблема використання навчального діалогу як засобу формування мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей набуває особливої актуальності.

Водночас у контексті обраної проблеми дослідження виявлено низку *суперечностей* між: зростанням вимог до якості іншомовної професійної підготовки фахівців технічного профілю та недостатнім рівнем сформованості мовленнєвої компетентності студентів; рівнем актуальності проблеми діалогізації навчання в контексті суб'єктної освітньої парадигми і недостатнім теоретичним усвідомленням якісних характеристик, смислового поля навчального діалогу як дидактичного засобу формування мовленнєвої компетентності студентів технічних вищих навчальних закладів у процесі вивчення іноземних мов; необхідністю формування мовленнєвої компетентності студентів-майбутніх фахівців технічної галузі, як важливого показника рівня іншомовної професійної комунікації та відсутністю науково обґрунтованих дидактичних засад використання навчального діалогу як оптимального засобу організації освітнього процесу в умовах технічного вишу.

Соціальне і науково-педагогічне значення проблеми формування мовленнєвої компетентності студентів технічних вищих навчальних закладів у процесі вивчення іноземних мов, об'єктивна потреба у висококваліфікованих фахівцях технічної галузі, здатних до ефективної реалізації іншомовного професійного спілкування, недостатня теоретична розробленість проблеми та практичне упровадження в діяльність вищої школи зумовили вибір теми дослідження **«Навчальний діалог як засіб формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу в процесі вивчення іноземних мов»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» «Теорія і практика підготовки майбутніх педагогів до гармонізації інтелектуального та емоційного факторів навчання; дидактична концепція розвивальної функції навчання» (РК № 0109U002918).

Тему наукового дослідження затверджено Вченою радою Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 6 від 11.01.2011 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних та психологічних наук України (протокол № 4 від 26.04.2011 р.).

Мета дослідження: обґрунтувати дидактичні основи формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу в процесі вивчення іноземних мов.

Відповідно до теми й мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Дослідити стан розробленості проблеми формування мовленнєвої компетентності студентів у філософській і психолого-педагогічній літературі.
2. Обґрунтувати організаційно-дидактичні засади формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вишу засобами навчального діалогу у процесі вивчення іноземних мов.
3. Виявити сукупність дидактичних умов як іманентних складників структурно-функціональної моделі формування досліджуваного феномену.
4. Визначити критерії, показники (ілюстративні дескриптори) й рівні сформованості іншомовної мовленнєвої компетентності студентів технічних вищих навчальних закладів.
5. Експериментально перевірити дієвість структурно-функціональної моделі формування мовленнєвої компетентності студентів технічних вищих навчальних закладів засобами навчального діалогу в процесі вивчення іноземних мов.

Об'єкт дослідження – організація процесу іншомовної підготовки студентів у технічному вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – дидактичні основи формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу в процесі вивчення іноземних мов.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували основні положення і висновки фундаментальних теорій та концепцій, присвячені філософському осмисленню сучасних тенденцій розвитку освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Краєвський, В. Кремень, В. Луговий, В. Огнев'юк, А. Хуторський та ін.); дидактичним особливостям компетентнісної освітньої парадигми (Н. Бібік, І. Волкова, І. Карицька, І. Овчарук, І. Осадченко, О. Савченко та ін.); формуванню іншомовної мовленнєвої компетентності студентів технічного профілю (М. Бовтенко, І. Доброскок, І. Зуєнок, Л. Карнаухова, Е. Комарова, С. Кострицька, О. Малихін, С. Ніколаєва, Н. Поперечна, Н. Самохіна, О. Швець, Х. Віддосон, Д. Хаймс та ін.); теорії мовленнєвої діяльності (Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв та ін.); проблемі розвитку мовленнєвої компетентності студентів у процесі вивчення мовознавчих і педагогічних дисциплін (В. Александров, Л. Гайдукова, І. Доброскок, О. Копусь, Н. Костриця, С. Мартиненко, Т. Мішеніна, С. Омельчук, Н. Сура та ін.); обґрунтуванню дидактичного потенціалу навчального діалогу (О. Абрамкіна, І. Глазкова, В. Нищета, Е. Палихата, Н. Песняєва, А. Тцуї, М. Фрідман, Л. Фролова) та особливостям реалізації діалогу в освітній діяльності (О. Кондратюк, С. Курганов, Г. Салащенко, Х. Уїддосон та ін.).

Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз філософської, психологічної, педагогічної, навчально-методичної літератури – для обґрунтування та уточнення сутнісних характеристик понять «іншомовна професійно зорієнтована мовленнєва компетентність студента», «навчальний діалог»; синтез, порівняння, конкретизація, систематизація й узагальнення теоретичних та емпіричних даних – для визначення структури іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студента, виокремлення критеріїв та рівнів сформованості іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності; *емпіричні* – педагогічне спостереження, опитування, педагогічний моніторинг – для з'ясування стану сформованості мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей; педагогічний експеримент – для встановлення рівнів сформованості іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів технічного вишу, визначення ефективності структурно-функціональної моделі формування іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів засобами навчального діалогу; *математичне і статистичне оброблення* даних – для встановлення статистичної значущості результатів дослідження та їх якісно-кількісної інтерпретації.

Експериментальна база дослідження. Експериментальну роботу виконано в ДВНЗ «Криворізький національний університет», Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті та Гуманітарному інституті Національного авіаційного університету (м. Київ).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* обґрунтовано дидактичні засади формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу у процесі вивчення іноземних мов, а саме: організаційно-дидактичні засади; сукупність дидактичних умов (забезпечення суб'єкт-суб'єктної діалогічної взаємодії учасників освітнього процесу; активізація пізнавально-пошукової діяльності суб'єктів діалогічного навчання; підвищення мотивації студентів до процесу формування іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності); структурно-функціональну модель як дидактичний інструмент функціональної імплементації процесу діалогізації формування досліджуваного феномену в єдності соціально зорієнтованого, професійно зорієнтованого та бізнес зорієнтованого компонентів, яку було експериментально перевірено;

уточнено структуру та зміст дидактичних феноменів: «мовленнєва компетентність студентів вищого технічного навчального закладу», «навчальний діалог»; способи реалізації положень методологічних підходів, принципів, організаційних форм, методів і прийомів діалогічного навчання; критерії оцінювання, показники вияву (ілюстративні дескриптори) рівнів сформованості мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу (базового, проміжного, просунутого, професійного);

подальшого розвитку набули ідеї організації активного діалогічного навчання іноземних мов на засадах педагогіки співпраці, наукового осмислення феномену «мовленнєва компетентність» як важливого складника іншомовної підготовки студентів технічного вищого навчального закладу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й упровадженні в практику вивчення іноземних мов спецкурсу «Мовленнєвий аспект в іншомовній підготовці майбутніх спеціалістів технічної галузі в контексті компетентнісної парадигми»; навчально-методичних рекомендацій «Навчальний діалог як дидактичний засіб формування мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей на заняттях з іноземної мови» для викладачів і студентів технічних вищих навчальних закладів.

Висновки і результати дослідження можуть бути використані у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації, що готують фахівців технічних напрямів та в післядипломній освіті, а також для розроблення навчальних курсів з іноземної мови за професійним спрямуванням у технічних вишах, Державних галузевих стандартів підготовки бакалаврів технічних спеціальностей, Програм з іноземної мови для професійного спілкування майбутніх спеціалістів технічної галузі, науково-методичного забезпечення іншомовної підготовки майбутніх бакалаврів в умовах технічного вищого навчального закладу.

Основні положення дослідження **впроваджено** в освітній процес ДВНЗ «Криворізький національний університет» (акт № 277-06/20 від 19.09.2014 р.); Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (акт № 302-04/827 від 25.06.2014 р.); Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ) (акт № 102-09/27 від 18.09.2014 р.).

Особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві із З. Бакум статтях полягає в розробленні критеріїв та визначенні рівнів сформованості іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей [15]; обґрунтуванні етапів діалогізації навчання іноземних мов, дидактичних умов ефективної реалізації можливостей навчального діалогу та доцільності впровадження дидактичної моделі процесу формування мовленнєвої компетентності студентів технічних вищих навчальних закладів під час іншомовної підготовки [16].

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження обговорено на засіданнях кафедр педагогіки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»; іноземних мов ДВНЗ «Криворізький національний університет», Харківського національного автомобільно-дорожнього університету та Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ) (2010–2014 рр.).

Різні аспекти наукового дослідження оприлюднено в доповідях і виступах на 10 міжнародних науково-практичних конференціях: «Українська мова серед інших

слов'янських: етнологічні та граматичні параметри» (Кривий Ріг, 2011); ««Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД» (Переяслав-Хмельницький, 2012); «Образование через всю жизнь: непрерывное образование для устойчивого развития» (Россия, Санкт-Петербург, 2012); «Экология образования: актуальные проблемы» (Россия, Северодвинск, 2012); «Язык и личность в поликультурном пространстве» (Севастополь, 2013); «Сучасні проблеми освіти та науки» (Угорщина, Будапешт, 2013); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (м. Київ, 2013); «Наука и образование» (Германия, г. Мюнхен, 2013); «Глобальная наука и инновации» (США, г. Чикаго, 2013); III Міжнародний симпозіум «Американські та британські студії: мовознавство, літературознавство, міжкультурна комунікація» (м. Київ, 2015); 6 всеукраїнських конференціях: «Єдність і взаємодія інтелектуального й емоційного аспектів у сучасному освітньому процесі» (Кривий Ріг, 2011); «Реалізація компетентнісного підходу в системі професійної освіти педагога» (Євпаторія, 2012); «Молодий науковець XXI століття» (Кривий Ріг, 2012); «Образне слово Луганщини» (Луганськ, 2010); «Актуальні проблеми шкільної та вишівської лінгводидактики: реалії та перспективи» (Херсон, 2011); «Єдність і взаємодія інтелектуального й емоційного аспектів у сучасному освітньому процесі» (Кривий Ріг, 2014).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображено у 20 публікаціях (18 одноосібних і 2 – у співавторстві), із яких: 8 – у збірниках наукових праць, внесених до переліку наукових фахових видань України; 7 – у зарубіжних виданнях, з них 1 – іноземною мовою; 2 статті і тези – у збірниках наукових праць науково-практичних конференцій; в одних навчально-методичних рекомендаціях та одній програмі спецкурсу.

Структура дисертації. Робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (усього 305 найменувань на 33 сторінках, із них 155 – українською, 128 – російською, 22 – англійською мовами) та 15 додатків на 115 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 325 сторінок, основний зміст – 207 сторінок. У тексті вміщено 23 таблиці, 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету й завдання роботи; методологічну та теоретичну основи, методи дослідження; з'ясовано наукову новизну, теоретичне й практичне значення; подано відомості про апробацію результатів праці, особистий внесок здобувача й обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретико-методологічні засади використання навчального діалогу як засобу формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу» – уточнено зміст базових понять

дослідження; проаналізовано стан розробленості проблеми навчального діалогу; визначено особливості застосування навчального діалогу під час формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вишу.

На основі аналізу й узагальнення наукових позицій щодо співвіднесення досліджуваних понять (З. Бакум, Н. Бібік, І. Гудзик, О. Коваленко, Р. Мільруд, О. Савченко та ін.) з'ясовано, що «компетенція» – це категорія освітнього середовища, затверджена державними стандартами; сукупність знань, умінь, навичок, способів діяльності, заданих вимогами, нормами освітньої підготовки; «компетентність» – діяльнісна категорія, що характеризується як ціннісна поведінка людини через оцінювання її діяльності; комплексна характеристика особистості, що відбиває результат суб'єктивованого засвоєння знань, умінь і навичок; комплексний особистісний ресурс, який забезпечує можливість ефективної взаємодії з довкіллям у тій чи тій галузі; характеризує суб'єкт навчання – студента зі сформованою компетенцією.

Вивчення студій, присвячених проблемі формування мовленнєвої компетентності студентів, уможливило виокремлення наукової позиції дослідників (З. Бакум, І. Доброскок, Н. Костриця, О. Малихін, В. Ницета, Т. Мішеніна, І. Осадченко, Є. Соботович та ін) про розвиток мовної особистості, здатної до ефективної реалізації спілкування рідною/іноземною мовою. Це вимагає реалізації комплексного підходу до формування й удосконалення мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентностей студентів технічних вишів. Іншомовну професійно зорієнтовану мовленнєву компетентність студентів технічних спеціальностей тлумачимо як комплексну суб'єктивну характеристику, що відбиває його рівень їхньої мовленнєво-практичної готовності до реалізації мовленнєвої діяльності в професійному середовищі.

Дослідження сучасних тенденцій в оновленні освітнього процесу, пов'язаного з іншомовною підготовкою студентів технічних спеціальностей у контексті компетентнісної парадигми, дає змогу стверджувати, що особливої уваги заслуговує *навчальний діалог*, який має значний дидактичний потенціал. Діалог визначають як: форму спілкування між учасниками дидактичного процесу в умовах навчальної ситуації (О. Бодальов, Н. Волкова, В. Кан-Калик та ін.); спосіб організації навчання (Г. Балл, Я. Кодлюк, С. Курганов, Г. Цукерман та ін.); оптимальний засіб виховання та розвитку, формування нових знань, удосконалення особистісних якостей студентів, тих чи тих умінь і навичок (І. Глазкова, Є. Машбиць, Г. Семенова); спеціально організовану взаємодію суб'єктів навчання (С. Гончаренко, В. Ницета, С. Ніколаєва, О. Пахомова та ін.); спосіб роботи зі змістом навчального матеріалу (О. Абрамкіна, М. Махмутов, В. Серіков та ін.).

Аналіз різноманітних підходів до використання навчального діалогу в освітньому процесі дозволив розглянути його як ефективний дидактичний засіб формування іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності

студента технічного вишу, що передбачає накопичення, формування та розвиток суб'єктивних мовленнєвих знань, умінь і навичок – особистісного мовленнєвого ресурсу шляхом активізації інтелектуального й творчого потенціалу учасників діалогічної взаємодії в форматі «викладач – студент (студенти)» або «студент – студент (студенти)», спрямованої на розв'язання проблемних навчально-комунікативних ситуацій на заняттях з іноземної мови.

На основі теоретичного узагальнення наукових позицій із проблеми визначення структури діалогу (О. Абрамкіна, О. Кондратюк, К. Роджерс, А. Тцуї, Х. Віддосон, М. Фридман та ін.) розроблено схему, за якою відбувається діалогічна взаємодія в ситуації навчання, виокремлено структурні етапи його перебігу: *моделювальний* (проектування моделі майбутнього навчального діалогу та шляхів її реалізації безпосередньо на занятті); *мотиваційний* (окреслення проблеми, визначення завдань для розв'язання, які стимулюють до подальшої активної навчально-пошукової діяльності учасників навчального діалогу); *пошуковий* (з'ясування дієвого або нового способу розв'язання завдань, пошук відповідей на отримане питання); *дискусійний* (презентація та обговорення різних позицій); *підсумковий* (аналіз результатів, обґрунтування обраного найкращого способу розв'язання завдання).

У **другому розділі** – *«Дидактичні основи моделювання процесу формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов»* – обґрунтовано структуру іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей, визначено критерії, рівні та показники її сформованості; виокремлено дидактичні умови й організаційно-дидактичні засади процесу формування мовленнєвої компетентності студентів технічних вишів засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов та здійснено моделювання означеного процесу.

У результаті аналізу авторських тлумачень структури мовленнєвої компетентності та її складників (З. Бакум, Н. Голуб, О. Горошкіна, В. Джейкман, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, О. Малихін, С. Мартиненко, Т. Мішеніна, В. Момот, С. Омельчук, К. Роджерс, Х. Віддосон, Д. Хаймс, С. Яворська та ін.), нормативно-методичних документів та програм з іноземної мови для професійного спілкування майбутніх спеціалістів технічної галузі (Г. Бакаєв, О. Борисенко, І. Доброскок, І. Зуєнок, С. Кострицька, О. Поперечна, О. Швець та ін.) окреслено структуру іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів, яка характеризується як єдність трьох складників (соціально, професійно та бізнесзорієнтованих).

Відповідно до структурних компонентів визначено критерії сформованості іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів технічних вишів: слухове сприйняття та інтерпретація мовлення; візуальне сприйняття та інтерпретація мовлення; реалізація усного мовлення: здатність до

монологічного та діалогічного мовлення; реалізація писемного мовлення, які застосовано для оцінювання кожного з трьох компонентів.

Залежно від виявлення критеріїв визначено початковий, достатній, високий рівні сформованості іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів технічних вишів.

Розроблено структурно-функціональну модель процесу формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу під час вивчення іноземної мови, яка охоплює три етапи, що реалізуються в межах чотирьох академічних модулів і передбачає покрокове введення навчального діалогу на заняттях з іноземної мови:

- I етап – формування соціально зорієнтованого компонента, необхідного як базового для забезпечення ефективної мовленнєвої діяльності будь-якого фахівця у соціально-побутовому середовищі (базовий рівень діалогізації процесу навчання – модуль №1);
- II етап – професійно зорієнтований компонент мовленнєвої компетентності; мовленнєва підготовка з обраного фаху (проміжний рівень діалогізації процесу навчання – модуль № 2); (просунутий рівень діалогізації процесу навчання – модуль № 3).
- III етап – формування бізнесзорієнтованого компонента, що охоплює діловий аспект спілкування, спрямований на встановлення та підтримання ділових стосунків з іноземними бізнеспартнерами. (професійний рівень діалогізації навчання – модуль № 4).

У дослідженні визначено і з'ясовано дидактичні умови, що сприяють максимальній реалізації потенціалу навчального діалогу як засобу формування іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей: забезпечення суб'єкт-суб'єктної діалогічної взаємодії учасників освітнього процесу; активізація пізнавально-пошукової діяльності суб'єктів діалогічного навчання; підвищення мотивації студентів до процесу формування іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності. Обґрунтовано ефективність обраного стратегічного курсу, який детермінується підходами (особистісно зорієнтований, компетентнісний та комунікативно-діяльнісний). Інтерпретовано реалізацію концептуальних положень через сформульовані дидактично-методичні принципи (взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, проблемно-ситуативний, діалогічності навчання, професійної спрямованості процесу навчання). Аргументовано доцільність застосування обраного формату організації діалогічної взаємодії (колективно-групових форм; фронтального, парного, групового, внутрішнього діалогів); використання активних методів: проблемного, частково-пошукового, дослідницького, дискусій, ділових ігор та прийомів навчання (усунення інформаційного дисбалансу; створення

відмінностей у позиціях; перекодування інформації; застосування мовних ігор) під час вивчення іноземних мов.

На основі теоретичного аналізу й узагальнення результатів дослідження проблеми розроблено *структурно-функціональну модель* формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу під час вивчення іноземних мов засобами навчального діалогу (рис 1).

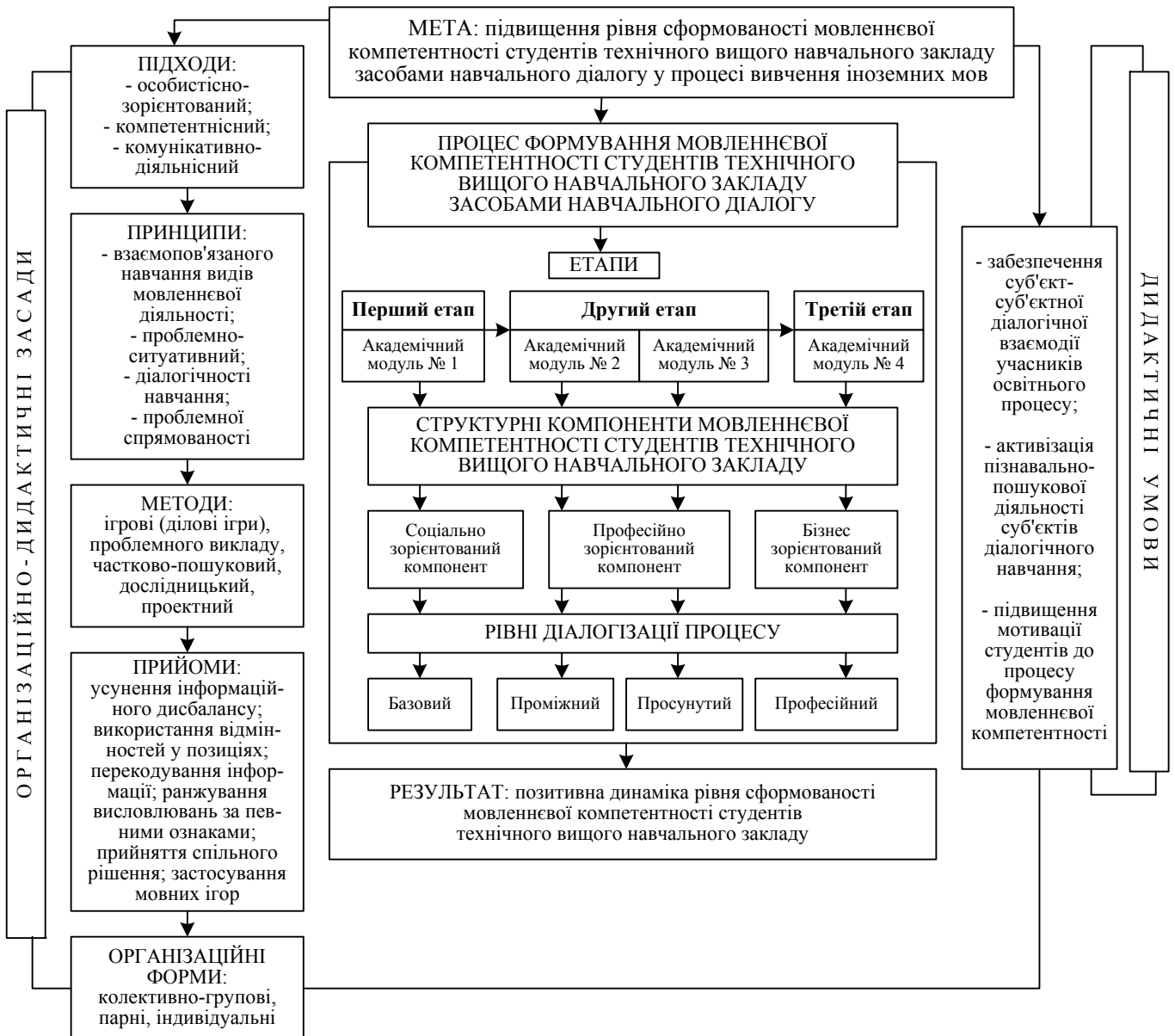

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності розробленої структурно-функціональної моделі в освітньому процесі технічного вищого навчального закладу» – подано етапи проведення експериментального навчання, проаналізовано та інтерпретовано його результати.

Проведення педагогічного експерименту передбачало три етапи (констатувальний, формувальний, контрольний), упродовж яких розв'язано такі завдання:

- здійснено вимірювання показників сформованості іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей на констатувальному етапі (діагностувальний зріз);
- запропоновано структурно-функціональну модель формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов;
- виявлено рівні сформованості мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу на контрольному етапі та відстежено динаміку зростання показників сформованості означеної компетентності;
- здійснено аналіз результатів упровадження запропонованої структурно-функціональної моделі за допомогою непараметричного критерію Вілкоксона (*w*-критерій) з урахуванням фактора часу та доведено її ефективність.

Педагогічний експеримент тривав упродовж 2013–2014 н.р. До експериментальної роботи було залучено 307 студентів, із яких 153 увійшли до складу експериментальних груп, 154 – до контрольних груп. Під час перевірки ефективності запропонованої дидактичної моделі використано трирівневу систему оцінювання сформованості компонентів іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів технічних вишів за початковим, достатнім, високим рівнями.

Здійснено відбір і модифікацію методик проведення формувального експерименту та комплексу тестів для діагностування сформованості компонентів іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності на констатувальному й контрольному етапах.

Процес формування мовленнєвої компетентності студентів технічних вищих навчальних закладів засобами навчального діалогу було спроектовано за певною схемою, яка передбачала покрокове введення навчального діалогу на заняттях з іноземної мови (чотири рівні діалогізації процесу навчання: базовий, проміжний, просунутий, професійний) паралельно з взаємопов'язаними етапами формування компонентів означеної компетентності (соціально, професійно та бізнес зорієнтованих складників) у межах чотирьох академічних модулів.

Цілеспрямована робота з апробації структурно-функціональної моделі формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов зумовила розроблення навчально-методичних рекомендацій «Навчальний діалог як дидактичний засіб формування мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей на заняттях з іноземної мови» та впровадженні спецкурсу «Мовленнєвий аспект в іншомовній підготовці майбутніх фахівців технічної галузі в

контексті компетентнісної парадигми», мета яких полягала у формуванні мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей.

Результати формувального експерименту підтвердили значущість поетапного формування мовленнєвої компетентності студентів технічних вишів засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов.

Аналіз і узагальнення результатів формувального експерименту дали змогу констатувати підвищення середнього коефіцієнта рівня сформованості мовленнєвої компетентності студентів експериментальних груп із 1,908 до 2,575 (зростання на 0,667). Натомість темпи зростання середнього рівня в контрольних групах значно нижчі: із 1,915 до 2,195 (зростання на 0,280). Порівнявши результати експериментальних (коеф. ЕГн) та контрольних груп (коеф. КГн) після проведення експерименту, констатовано, що вищі показники отримано у студентів експериментальних груп. На основі узагальнення результатів формувального етапу експерименту підтверджено ефективність упровадження структурно-функціональної моделі формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу на заняттях з іноземних мов.

Здійснено аналіз доцільності й ефективності застосування структурно-функціональної моделі за допомогою непараметричного критерію Вілкоксона (w-критерію). Зі ймовірністю 0,99 доведено наявність відмінностей у рівнях сформованості іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів експериментальних і контрольних груп. Результати експерименту засвідчили позитивну динаміку у формуванні мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу в експериментальних групах під час вивчення іноземних мов. Динаміку рівнів сформованості мовленнєвої компетентності студентів контрольних і експериментальних груп подано на рис. 2.

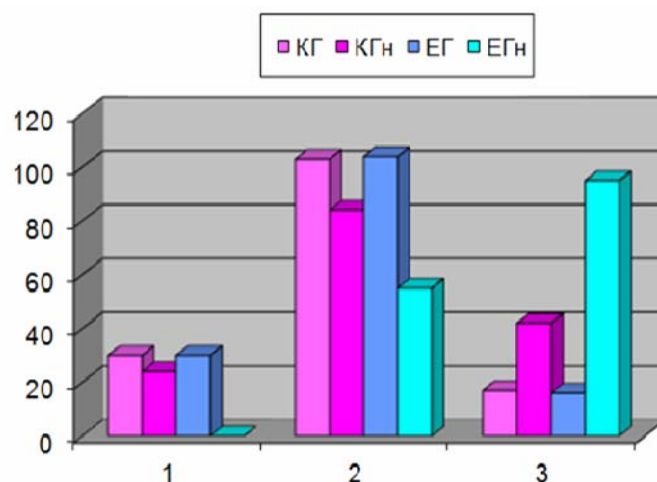

Рис. 2 Динаміка рівнів сформованості (до і після навчального експерименту) мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу

Ефективність експериментальної роботи підтверджено результатами математично-статистичного оброблення даних. У результаті аналізу динаміки експериментальної групи (за непараметричним критерієм Вілкоксона, w-критерієм) констатовано зростання середнього значення мовленнєвої компетентності. Встановлено, що динаміка переходу від одного рівня сформованості мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу до наступного пов'язана з певними якісними перетвореннями в організації процесу іншомовної підготовки студентів технічних вищих навчальних закладів, що передбачає використання навчального діалогу як ефективного засобу формування мовленнєвої компетентності.

ВИСНОВКИ

1. На основі вивчення й аналізу психолого-педагогічної літератури уточнено зміст поняття *мовленнєва компетентність студентів технічного вищого навчального закладу* як комплексну суб'єктивну характеристику, що відбиває рівень їхньої мовленнєво-практичної готовності до реалізації мовленнєвої діяльності в професійному середовищі. Вивчення проблеми діалогу в педагогічній теорії та практиці іншомовної підготовки студентів технічного вищого навчального закладу дозволило конкретизувати сутність поняття «навчальний діалог», який розглядаємо як ефективний дидактичний засіб формування мовленнєвої компетентності студента технічного вищого навчального закладу, що передбачає накопичення, формування та розвиток суб'єктивних мовленнєвих знань, умінь і навичок – особистісного мовленнєвого ресурсу через активізацію інтелектуального й творчого потенціалу учасників діалогічної взаємодії в форматі «викладач – студент (студенти)» або «студент – студент (студенти)», спрямованої на розв'язання проблемних навчально-комунікативних ситуацій на заняттях з іноземної мови.

2. Обґрунтовано організаційно-дидактичні засади формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу під час вивчення іноземних мов, що передбачають комплексне впровадження особистісно зорієнтованого, компетентнісного, комунікативно-діяльнісного підходів; специфічних дидактико-методичних принципів (взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, проблемно-ситуативного, діалогічності навчання, професійної спрямованості процесу навчання); проблемних методів навчання (проблемного викладу, частково-пошукового, дослідницького, проектного), дискусій, ділових ігор; активних прийомів та діалогічних форм (колективно-групової, самостійної та індивідуальної роботи).

3. Для максимальної реалізації освітнього потенціалу навчального діалогу як засобу формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу під час вивчення іноземних мов визначено дидактичні умови (забезпечення суб'єкт-суб'єктної діалогічної взаємодії учасників освітнього

процесу; активізація пізнавально-пошукової діяльності суб'єктів діалогічного навчання; підвищення мотивації студентів до процесу формування іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності).

4. Розроблено критерії сформованості іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів технічних вишів: слухове сприйняття та інтерпретація мовлення (аудіювання); візуальне сприйняття та інтерпретація мовлення (читання); реалізація усного мовлення: здатність до монологічного та діалогічного мовлення (говоріння); реалізація писемного мовлення (письмо), які застосовано для оцінювання кожного з трьох її компонентів (соціально, професійно та бізнесзорієнтованого складників). Залежно від виявлення критеріїв визначено початковий, достатній, високий рівні сформованості зазначеної вище компетентності.

5. Експериментально перевірено *структурно-функціональну модель* формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов, яка охоплює структурні компоненти об'єкта моделювання, організаційно-дидактичні засади. На основі аналізу результатів навчального експерименту доведено підвищення рівнів сформованості мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов за соціально, професійно та бізнесзорієнтованими компонентами мовленнєвої компетентності у студентів експериментальних груп порівняно зі студентами контрольних груп.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. Подальшого розроблення потребують питання практичної реалізації навчання, організованого на засадах педагогіки співпраці, діалогічного викладу та засвоєння навчального матеріалу, застосування активних методів, діалогових засобів навчання, розвитку мовленнєвої компетентності в процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців технічної галузі.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

1. Лапіна В. О. Питання мовленнєвої компетентності в науковій літературі / В. О. Лапіна // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – Вип. 33. – С. 123–129.

2. Лапіна В. О. Структура іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності / В. О. Лапіна // Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – Вип. 6. – С. 716–718.

3. Лапіна В. О. Визначення поняття «навчальний діалог» у науковій літературі / В. О. Лапіна // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. – 2012. – № 24 (259). – Ч. II. – С. 149–154.

4. Лапина В. А. Проблема формирования речевой компетентности будущих горных инженеров в процессе изучения иностранного (английского) языка / В. А. Лапина // Образование через всю жизнь : непрерывное образование в интересах устойчивого развития : материалы десятой международной конференции. – Санкт-Петербург : ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2012. – Вып. 10. – Ч. 1. – С. 311–314.

5. Лапіна В. О. Критерії, дескриптори та рівні сформованості мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу в процесі вивчення іноземних мов / В. О. Лапіна : зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди. – Секція : Педагогіка : матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції ; за ред. В. Коцур. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 173–174. – Режим доступу : <http://conferences.neasmo.org.ua/>

6. Лапіна В. О. Зміст компонентів структури іншомовної професійно зорієнтованої компетентності майбутніх гірничих інженерів / В. О. Лапіна // Молодий науковець ХХІ століття : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Криворізький національний університет». – Кривий Ріг : СПД Залозний В. В. – 2012. – С. 288–290.

7. Лапіна В. О. Лінгвістичні основи навчального діалогу / В. О. Лапіна // Реалізація компетентнісного підходу в системі професійної освіти педагога : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Євпаторійський інститут соціальних наук Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) – Євпаторія : ЄІСН РВНЗ «КГУ» (м. Ялта), 2012. – С. 227–231.

8. Лапіна В. О. Психологічні особливості навчального діалогу, які впливають на ефективність процесу формування мовленнєвої компетентності студентів під час вивчення іноземних мов / В. О. Лапіна // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг : КДПУ, 2012. – Вип. 34. – С. 447–453.

9. Лапина В. А. Диалогизация в формировании речевой компетентности будущих горных инженеров / В. А. Лапина // Экология образования : актуальные проблемы : Международная научно-практическая конференция. – Гуманитарный институт филиала ФГАОУ ВПО «Северный (Арктический) федеральный университет имени М. В. Ломоносова» в г. Северодвинске при поддержке Института теории и истории педагогики РАО (г. Москва). – Северодвинск. – Архангельск, 2012. – Вып. 5. – С. 127–130.

10. Лапіна В. О. Педагогічні засади організації навчального діалогу / В. О. Лапіна // Society for cultural and scientific progress in Central and Eastern Europe. International scientific and professional conference «Modern problems of education and science». – Budapest. – 26-27 January. – 2013. – Vol. 1. – Pp. 112–114.

11. Лапіна В. О. Перший (початковий) рівень діалогізації процесу навчання іноземних мов / В. О. Лапіна // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди – К. : Гнозис, 2013. – Додаток 1 до Вип.. 31, Том IV (46): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – С. 238–244.

12. Лапіна В. О. Другий (просунутий) рівень діалогізації процесу навчання іноземних мов / В. О. Лапіна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Серія : Педагогіка і психологія. – Ялта : РВНЗ «Кримський гуманітарний університет», 2013. – Вип. 41. – Ч. 4. – С. 374–379.

13. Лапина В. А. Технология введения учебного диалога на занятиях иностранного языка (организационно-коммуникативный блок) / В. А. Лапина // IV Международной научно-практической дистанционной конференции «Наука и образование». – Германия, г. Мюнхен, 2013. – Ч. II. – С. 162-165.

14. Лапина В. А. Условия эффективной организации учебного диалога на занятиях иностранного языка (психолого-педагогический блок) / В. А. Лапина // III Международной научно-практической дистанционной конференции «Глобальная наука и инновации» (США, г. Чикаго, 2013). – Ч. II. – С. 255–258.

15. Лапіна В. О. Етапи упровадження навчального діалогу в процес вивчення іноземних мов майбутніми гірниками / З. П. Бакум, В. О. Лапіна // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Вип. 41. – Кривий Ріг : КДПУ, 2014. – С. 8–14.

16. Lapina V. 'Educational Dialogue in the Process of Foreign Language Training of Future Miners' / Zinaida Bakum, Viktoriya Lapina // L'Association 1901 "SEPIKE" Journal. – Osthofen, Deutschland Poitiers, France, 2014. – Pp. 18–20.

17. Лапіна В. О. Особливості використання навчального діалогу під час вивчення іноземних мов у технічних ВНЗ / В. О. Лапіна // Збірник матеріалів доповідей III Міжнародного симпозіуму «Американські та британські студії: мовознавство, літературознавство, міжкультурна комунікація» : зб. наук. пр. – К. : Талком, 2015. – С. 269–271.

18. Лапіна В. О. Дидактичні умови реалізації навчального діалогу під час вивчення іноземних мов у технічних вишах / В. О. Лапіна // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг : КДПУ, 2015. – Вип. 44. – С. 231–236.

19. Лапіна В. О. Мовленнєвий аспект в іншомовній підготовці майбутніх фахівців технічної галузі в контексті компетентнісної парадигми: [програма] / В. О. Лапіна. – Кривий Ріг, 2014. – 51 с.

20. Лапіна В. О. Навчальний діалог як дидактичний засіб формування мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей на заняттях з іноземної мови: [навчально-методичні рекомендації] / В. О. Лапіна. – Кривий Ріг, 2014. – 85 с.

АНОТАЦІЇ

Лапіна В. О. Навчальний діалог як засіб формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу в процесі вивчення іноземних мов. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2015.

У дисертації подано результати теоретико-експериментального дослідження процесу формування мовленнєвої компетентності студентів технічних вишів засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов, а саме: проаналізовано рівень дослідження обраної проблеми у педагогічній теорії та практиці; вивчено сучасний стан сформованості та підтверджено актуальність і доцільність досліджуваної проблеми; сформульовано й науково обґрунтовано сутність поняття «мовленнєва компетентність студентів технічного вищого навчального закладу», окреслено її структуру (соціально, професійно, бізнесорієнтовані компоненти) та критерії її сформованості (слухове сприйняття мовлення (аудіювання), візуальне сприйняття мовлення (читання), реалізація усного мовлення (говоріння), реалізація писемного мовлення (письмо); розроблено дидактичну модель формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу діалогічними засобами навчання під час вивчення іноземних мов; уточнено дефініцію «навчальний діалог», етапи його організації та рівні реалізації в практиці викладання іноземних мов; удосконалено дидактичні умови та організаційно-дидактичні засади процесу формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов; подальшого розвитку набули ідеї організації активного діалогічного навчання іноземних мов на засадах педагогіки співпраці, наукового осмислення феномену «мовленнєва компетентність» як важливого аспекту іншомовної підготовки студентів у технічному виші.

Узагальнення результатів дослідження сприяло розробленню й упровадженню в практику викладання та вивчення іноземних мов спецкурсу «Мовленнєвий аспект в іншомовній підготовці майбутніх фахівців технічної галузі в контексті компетентнісної парадигми»; навчально-методичних рекомендацій «Навчальний діалог як дидактичний засіб формування мовленнєвої компетентності студентів технічних спеціальностей на заняттях з іноземної мови».

Ключові слова: мовленнєва компетентність студентів технічного вищого навчального закладу, навчальний діалог, іншомовна професійно зорієнтована мовленнєва компетентність студентів технічного вищого навчального закладу, критерії та рівні сформованості іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої

компетентності студентів технічного вищого навчального закладу, організаційно-дидактичні засади, дидактичні умови формування мовленнєвої компетентності студентів технічного вищого навчального закладу.

Лапина В. А. Учебный диалог как средство формирования речевой компетентности студентов технического высшего учебного заведения в процессе изучения иностранных языков. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Киевский университет имени Бориса Гринченко, Киев, 2015.

В работе представлены результаты теоретико-экспериментального исследования процесса формирования речевой компетентности студентов технических вузов средствами учебного диалога в процессе изучения иностранных языков. Проанализированы актуальность, целесообразность, степень исследования избранной проблемы в педагогической теории и практике.

Сформулирована и научно обоснована сущность понятия «иноязычная профессионально ориентированная речевая компетентность студентов технических специальностей». Очерчены её структура (социально, профессионально, бизнес ориентированные компоненты) и критерии сформированности (слуховое восприятие речи (аудирование), визуальное восприятие речи (чтение), реализация устной речи (говорение), реализация письменной речи (письмо).

Конкретизирована дефиниция «учебный диалог», выделены этапы его организации на занятии (моделирующий, мотивационный, поисковый, дискуссионный, итоговый) и уровни реализации в практике преподавания иностранных языков (базовый, промежуточный, продвинутый, профессиональный уровни диалогизации).

Очерчены дидактические условия; усовершенствованы организационно-дидактические основы процесса формирования речевой компетентности студентов технических специальностей диалогическими средствами обучения в процессе изучения иностранных языков (условия, подходы, принципы, методы, приемы, формы). Обозначенные основы предусматривают комплексное внедрение личностно ориентированного, компетентностного, коммуникативно-деятельностного подходов; специфических дидактико-методических принципов (взаимосвязанного обучения видам речевой деятельности, проблемно-ситуативного, диалогичности обучения, профессиональной направленности процесса обучения); форм (коллективно-групповой, самостоятельной и индивидуальной работы); активных методов и приёмов обучения (проблемных, дискуссий, деловых игр и т.д.), обеспечивающих эффективную реализацию дидактического потенциала учебного диалога как средства формирования иноязычной профессионально ориентированной речевой компетентности студентов технических специальностей.

Разработана структурно-функциональная модель формирования речевой компетентности студентов технического высшего учебного заведения средствами учебного диалога в процессе изучения иностранных языков.

Дальнейшего развития получили идеи организации активного диалогического обучения иностранным языкам на принципах педагогики сотрудничества, научного осмысления феномена «речевая компетентность» как важного аспекта иноязычной подготовки студентов в техническом вузе.

Обобщение результатов исследования позволило разработать и внедрить в практику преподавания и изучения иностранных языков спецкурса «Речевой аспект в иноязычной подготовке будущих специалистов технической сферы в контексте компетентностной парадигмы»; учебно-методических рекомендаций «Учебный диалог как дидактическое средство формирования речевой компетентности студентов технических специальностей на занятиях иностранного языка».

Ключевые слова: речевая компетентность студентов технического высшего учебного заведения, учебный диалог, иноязычная профессионально ориентированная компетентность студентов технических высших учебных заведений, критерии и уровни сформированности иноязычной профессионально ориентированной речевой компетентности студентов технического высшего учебного заведения, организационно-дидактические основы формирования речевой компетентности студентов технического высшего учебного заведения.

Lapina, V. A. Educational dialogue as the tool to form speech competence of students of higher technical educational institution while learning foreign languages. – Manuscript.

The thesis for a scientific degree of Candidate of Science {Education} on specialty 13.00.09 – learning theory. Borys Grynchenko Kyiv University, Kyiv, 2015.

The paper covers results of theoretical and experimental research of the process of forming speech competence of students of higher technical educational institutions by means of educational dialogue while learning foreign languages.

The actuality, expediency and investigation level of the problem in the context of pedagogical theory and practice have been analyzed.

The principle of ‘foreign-language professionally oriented speech competence of students of technical specialties’ concept has been formulated and scientifically substantiated. Its structure (socially oriented, professionally oriented, and business-oriented components) and the criteria of its development (acoustic speech perception (listening), visual speech perception (reading), oral speech realization (speaking), written speech realization (writing) have been outlined.

The definition of ‘educational dialogue’ has been specified; the stages of its organization in class (modeling, motivating, searching, disputing, concluding) as well as

the levels of its implementation while teaching foreign languages (basic, intermediate, advanced, professional levels of a dialogization) have been emphasized.

The organizational and didactic bases of speech competence formation process for students of technical specialties with the help of educational dialogic means while learning foreign languages (conditions/terms, approaches, principles, methods, techniques, forms) have been improved.

The bases involve complex implementation of learner-centered, competence, and communicative and activity approaches; the specific didactic-methodical principles (interconnected types of speech teaching, case study, dialogue learning, professional orientation of learning process); forms (collective and group, independent and individual work); active methods and ways of learning (problem-solving, discussions, business games etc.), providing effective implementation of didactic potential of educational dialogue to form foreign-language professionally oriented speech competence for students of the technical higher educational establishment.

The structural and functional model to form speech competence for students of higher technical educational institution by means of educational dialogue while learning foreign languages has been developed. The ideas of organizing an active dialogue learning foreign languages on the bases of a collaborative pedagogy as well as the idea of scientific interpretation of the phenomenon 'speech competence' as an important aspect of foreign-language training of students in higher technical educational establishment have been farther developed.

The results of the research generalization allowed to develop and implement for teaching and learning foreign languages the special course 'Speech aspect in a foreign language training of future technical specialists in the context of a competence paradigm' as well as the methodical recommendations 'Educational dialogue as didactic means to form speech competence for technical specialties students at foreign language classes'.

Keywords: speech competence, educational dialogue, a foreign-language professionally oriented speech competence of students of the technical higher educational establishment, criteria and levels to form foreign-language professionally oriented speech competence of students of the technical higher educational establishment, organizational and didactic bases of a foreign-language professionally oriented speech competence of students of the technical higher educational establishment.